

*Нагаєвська А.**

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ДИТИНИ

Концепція прав дитини розвивалась, з однієї сторони з широкого руху прав людини, з іншого боку, вона бере свій початок в інших тенденціях у соціальній, освітній та психологічній сферах. Серед останніх – вплив обов'язкової освіти, індустріалізація, наслідки війн. Нові моделі виховання та рухи за «визволення дітей» у 1970 році призвели до нового розуміння розвитку дітей. Увага зосереджувалась вже не тільки на вразливості дитини та необхідності її захисту, а й на нових аспектах автономії дитини, її самовизначення, відкидаючи традиційні погляди на дітей як на прості об'єкти батьківського контролю та піклування. В результаті такі тенденції надали поштовх для політичного процесу, який розпочався в ООН у 1979 році з розробки нового та першого юридичного документу в галузі прав дитини – Конвенції з прав дитини.

Майже нікому не спаде на думку в сучасному світі нівелювати положення про те, що молоді люди мають право на дім, на життя, на можливість розвивати свої таланти, на повагу. Проте обговорення цього питання стає чи не самим болючим питанням сьогодення, особливо коли мова йде про відповідальність за реалізацію цих прав.

Конвенція Організації Об'єднаних Націй про права дитини, прийнята Генеральною Асамблеєю у 1989 році, являє собою основу міжнародного захисту прав дитини. Її історія тріумфальна. На сьогодні вона ратифікована майже всіма країнами світу. Таким чином, Конвенція встановлює насправді універсальні стандарти. Однак, регламентовані в документі переконання держав гостро контрастують з досить непривабливою картинкою їх реалізації, а розходження між принципами та практикою стають дедалі явними. Отже, після успішного закріплення таких стандартів ключовим завданням в галузі прав дитини стає реалізація зобов'язань, взятих на себе країнами-членами міжнародної спільноти.

Різні аргументи можуть бути приведені аби виправдати таку ситуацію. Безумовно питання прав дитини пов'язані зі спірними дискусіями про сімейні цінності, культурні чи релігійні традиції, відсутність інфраструктури, орієнтованої на дитину, або політичних ініціатив, направлених на досягнення добробуту дитини. Утім одним із впливових факторів є слабка договірна система моніторингу реалізації Конвенції.

Конвенція закріплює лише один механізм моніторингу дотримання її положень – надання звітів до її наглядового органу – Комітету у справах дитини. У відповідності з даною процедурою держави зобов'язані звітувати перед Комітетом щодо прогресу у виконанні положень Конвенції та вжитих заходів стосовно забезпечення та захисту прав дитини на своїй території. Завдяки такому «конструктивному діалогу» видаються критичні рекомендації та заключні зауваження. Іншого механізму моніторингу в Конвенції не передбачено. Можливість подання індивідуальних скарг або запитів дозволило б Комітету більш ефективно реагувати та вирішувати актуальні питання у справах дітей, створити свою міцну юридичну базу. Відсутністю таких традиційних інструментів значно ускладнює завдання для реалізації та моніторингу.

* аспірант кафедри зовнішньої політики і дипломатії Дипломатичної академії України при МЗС України.
Науковий керівник: проф. Білоусов М.М.

Україна на разі, приєднавшись до Конвенції ще у 1991 році, підготувала та представила свою четверту періодичну доповідь. Запропоноване на Спеціальній сесії ООН в інтересах дитини у 2002 році прийняття Національного плану дій в якості основи політики відбулося в Україні значно пізніше. Верховна Рада України затвердила Закон України «Про загальнодержавну програму «Національний план дій щодо виконання Конвенції ООН з прав дитини» 5 березня 2009 року. Підсумковий документ сесії також містить Зобов'язання держав щодо створення та укріплення інституційних національних органів з питань підтримки та моніторингу положення дітей, так званих незалежних омбудсманів. В Україні інститут омбудсмана з прав дитини був створений вже після чергового звітування у Комітеті. Проте, саме Уповноважений з прав дитини може забезпечувати роботу механізму скарг, консультування, виконувати комплексний та системний моніторинг дотримання прав дитини.

Очевидно, що попередні рекомендації Комітету враховані та виконані лише частково, українське законодавство щодо прав дитини продовжує залишатись декларативним. Проте реалізація будь-яких прав має бути в першу чергу заснована на ефективній та правдивій інформації, на реальному стані речей. Відповідальність за дотримання прав дитини має стати загальною турботою всього цивілізаційного світу.